

При побудові «матриці суттєвих питань» серед найбільш важливих виявлені:

– для бізнесу: корупція, енергоефективність, підтримка малого бізнесу, створення робочих місць, використання земельних ресурсів, якість продукції, відповідальні закупівлі, доступність та прозорість інформації, охорона праці та промислова безпека, розвиток території присутності, взаємозв'язок зі стейкхолдерами, розвиток та впровадження інновацій;

– для зацікавлених сторін: корупція, забруднення навколишнього середовища, енергоефективність, розвиток та впровадження інновацій, якість продукції, конкуренція, підтримка малого бізнесу, підвищення ефективності, створення робочих місць, диверсифікація ринків збуту, екологічний вплив продукції, використання земельних ресурсів, доступність та прозорість інформації, умови праці, захист прав споживачів.

Доречно відзначити, що за результатами анкетування питання взаємозв'язку бізнесу зі стейкхолдерами виявилось значно суттєвішим для бізнесу, ніж для суспільства.

Серед пріоритетних напрямів, що найбільше турбує обидві сторони, є економічний та екологічний. Соціальні питання залишаються більш актуальними для бізнесу. Серед 29 запропонованих в анкетуванні до трьох найменш істотних питань для компаній та зацікавлених сторін віднесені: стратегічна благодійність, участь у роботі тематичних та галузевих коаліцій, а також відповідальний маркетинг.

У результаті дослідження виявлені значні розриви у сприйнятті ролі бізнесу в вирішенні екологічних проблем.

Думки співпадають з питань (розміщені в порядку зменшення істотності): корупції, добросовісної конкуренції, підвищення ефективності, умов праці, якості корпоративного управління, участі в роботі над системними змінами.

Висновки

Узагальнюючи, можливо зазначити, що закордонні науковці та практики розуміють КСВ як добровільні заходи бізнес-спільноти на користь громадянського суспільства.

В Україні бізнесу доречно сконцентрувати увагу на проблемі гіперболізації ефекту КСВ, поглибленні нефінансових ризиків у випадку нерозуміння потреб суспільства. КСВ в умовах кризи має перетворитися на філософію компанії, інструмент мінімізації нефінансових ризиків, а ефективність сприйматися як результат внеску у економічний розквіт, екологічний розвиток та примноження соціального капіталу відповідно до очікувань зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Bowen H. Social Responsibilities of the Businessman / H. Bowen – N.Y.: Harper & Row, 1953.
2. Caroll A. A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance / A. Caroll // Academy of Management Review. – 1979. – Vol. 4. N. 4. – P. 497–505.
3. McGuire J. Business and Society / J. McGuire – N.Y.: McGraw-Hill, 1963.
4. Международный стандарт ISO 26000 «Руководство по социальной ответственности»: [Електрон. ресурс]: Режим доступу: // http://www.iso.org/sites/iso26000launch/documents/ISO_26000_Project_overview.pdf
5. Корпоративная социальная ответственность. Новая философия бизнеса? Учеб. пособ. – М.: Внешэкономбанк, 2011. – 56 с.
6. Бойченко Е. Социальная ответственность бизнеса в современных условиях развития экономики: [Електрон. ресурс]: Режим доступу: // www.ecojuris.gisap.eu/archive/2014-10
7. Porter M., Kramer M. Strategy and Society: the Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility; Harvard Business Review, 2006.
8. Воробей В. На пороге нового общественного договора? // Топ-100. Рейтинг крупнейших компаний. – 2014. – №2. – С. 28–33.
9. Кравчук К. Оцінка нефінансового впливу: матриця істотності: аналітичний огляд вересень 2014: [Електрон. ресурс]: Режим доступу: // www.svb.org.ua

С.М. ШУЛЯРЕНКО,

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,

Київська державна академія водного транспорту ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

Застосування методології стратегічного управлінського обліку в системі контролінгу підприємств

Проаналізовано підходи до визначення інформаційного забезпечення стратегічного контролінгу. Подано сутність стратегічного управлінського обліку, його завдання, предмет, об'єкти, функції, принципи організації, методи обробки та представлення стратегічної інформації, склад первинних документів, реєстрів та стратегічної звітності.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, стратегічний контролінг, стратегічний управлінський облік.

С.Н. ШУЛЯРЕНКО,

к.э.н., доцент кафедры учета и аудита,

Киевская государственная академия водного транспорта им. гетмана Петра Конашевича-Сагайдачного

Применение методологии стратегического управленческого учета в системе контроллинга предприятий

Проанализированы подходы к определению информационного обеспечения стратегического контроллинга. Представлена суть стратегического управленческого учета, его задачи, предмет, объекты, функции, принципы организации, методы обработки и подачи стратегической информации, состав первичных документов, регистров и стратегической отчетности.

Ключевые слова: информационное обеспечение, стратегический контроллинг, стратегический управленческий учет.

Application of methodology of strategic management accounting in the system of controlling enterprises

The article deals with the approaches to the definition of information support strategic controlling. Posted essence of strategic management accounting, its objectives, objects, functions, principles of organization, methods of processing and presentation of strategic information, the composition of primary documents, registers and strategic reporting.

Keywords: management accounting, strategic controlling.

Постановка проблеми. Про поступове запровадження системи контролінгу на вітчизняних підприємствах свідчить поява впродовж останнього десятиліття на ринку праці вакансій фінансових контролерів, стажерів відділу контролінгу, бізнес-контролерів, спеціалістів з бюджетування, аналітиків. Про важливість і необхідність запровадження такої системи свідчить і значна кількість дисертаційних досліджень, статей наукового та практичного характеру.

Беззаперечно, контролінг визначають як функціонально відокремлений напрям економічної роботи на підприємстві. Крім того, під контролінгом розуміють систему планування, контролю, аналізу відхилень, координації, внутрішнього консалтингу та загального інформаційного забезпечення керівництва підприємством для швидкого реагування на ті чи інші зміни. Основним джерелом інформації для контролінгу є управлінський облік. Більшістю науковців управлінський облік трактується як система, що забезпечує управлінську ланку підприємства фінансовою та нефінансовою інформацією, необхідною для прийняття рішень і ефективного управління. Поділ контролінгу на оперативний та стратегічний спричиняє питання: яке інформаційне забезпечення потрібне для цілей стратегічного контролінгу?

Стратегічний контролінг має сприяти менеджменту у виро-бленні місії компанії, встановленні ключових цільових показників діяльності, розробці стратегії їх досягнення, визначенні чинників успіху і обґрунтуванні заходів, необхідних для досягнення поставлених стратегічних цілей. Крім того, контролери повинні запропонувати методику моніторингу життєздатності виробленого стратегічного плану, брати участь в створенні інформаційної системи раннього виявлення відхилень від наміченої стратегії і допомагати менеджменту в адаптації стратегічного плану та заходів щодо досягнення поставлених цілей до умов середовища, що змінюється.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», ухвалений ще в 1999 році, містить визначення внутрішньогосподарського (управлінського) обліку як системи обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [1]. Тобто задача управлінського обліку спрямована на забезпечення внутрішньою інформацією про діяльність підприємства, фактори макросередовища враховуються в незначному ступені.

Законодавче визначення управлінського обліку та перелічені завдання стратегічного контролінгу вказують на те, що потрібна відповідна система інформації і для прийняття стратегічних управлінських рішень в процесі стратегічного управління підприємством. Таким інформаційним забезпеченням сьогодні стає стратегічний управлінський облік.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Підходи до сутності та складу інформаційного забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень відображені в роботах відомих зарубіжних і вітчизняних науковців – Б. Райана, С. Каплана, К. Друри, К. Уорда, І.В. Алексеєвої, П.Й. Атамаса, С.Ф. Голова, Пушкар М.С., А.В. Шайкан, В.Р. Шевчук та інших. Результати досліджень вітчизняних науковців виявили, що інформаційне забезпечення для стратегічного управління визначають різними термінами та по-різному трактують сутність, об'єкти, принципи саме стратегічного управлінського обліку.

Невпорядкованість термінології та неповна визначеність елементів стратегічного управлінського обліку обумовили вибір теми і мету даної статті.

Метою статті є обґрунтування терміну «стратегічний управлінський облік», формування його завдань, функцій, принципів організації, виявлення методів обробки та представлення стратегічної інформації, первинних документів, реєстрів та стратегічної звітності.

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців розглядають стратегічний (управлінський) облік як підсистему бухгалтерського чи управлінського обліку [2–5]. В.З. Семанюк розуміє стратегічний облік як підсистему обліку, функцію стратегічного управління, яка забезпечує менеджменту інформацією про внутрішнє і зовнішнє середовище діяльності підприємства для прийняття стратегічних рішень [2]. В. Шевчук також стверджує, що стратегічний управлінський облік, використовуючи зовнішню і внутрішню інформацію, покликаний забезпечити керівництво підприємством необхідною інформацією для прийняття стратегічних управлінських рішень [5].

Професори М.С. Пушкар та Ф.Ф. Бутинець використовують поняття «креативного обліку». Наприклад, М.С. Пушкар розуміє під креативним обліком творчий облік, який вимагає від облікових працівників організації фактів і правил їх групування виходячи з інтересів менеджменту з метою отримання знань про нові об'єкти спостереження [6]. Автор обґрунтовує, що для бізнесу креативний облік дає можливість знайти рішення, спрямовані на забезпечення конкурентних переваг за рахунок діагностування сильних і слабких сторін діяльності, поглибленого вивчення тих об'єктів, що не розглядаються у фінансовому та управлінському обліку [6].

Наголошують на значній ролі саме бухгалтерського обліку в процесі стратегічного управління, що базується на підготовленій інформації, торкається всіх ланок управління і структурних підрозділів підприємства [7]. Автор доводить, що навіть коли питання збору, обробки, реєстрації, інтерпретації, первинного аналізу, підготовки та передачі інформації

менеджерам віднести до функцій, винятково, системи бухгалтерського обліку, до цього процесу тією чи іншою мірою будуть залучені, практично, всі структурні підрозділи. Зважаючи на це автор стверджує, що «стратегічний облік» не є окремим видом бухгалтерського обліку або окремою «системою» обліку і веде мову про стратегічний облік як елемент ідеології управління підприємством. Науковець вважає, що працівники бухгалтерських служб можуть опрацьовувати і використовувати нові спеціальні методи та інструменти з метою стратегічного управління, тому використовує замість терміну «стратегічний облік» – «бухгалтерський облік з метою стратегічного управління».

У подальших працях спостерігаємо використання термінів «стратегічний управлінський облік» або «стратегічний облік» [2, 3, 5, 8, 9] з деякими відмінностями щодо складу елементів та завдань даної облікової системи.

Так, стратегічний облік визначають тільки як необхідні дані для здійснення стратегічного аналізу і створення умов для застосування стратегічного контролю [8]. На думку авторів, стратегічний облік у поєднанні з аналізом і контролем «...дає змогу побудувати відповідну інформаційну систему, основою якої є спрямованість на інформаційне забезпечення розроблення та реалізації стратегій» [8].

Більш широке розуміння запропоновано іншим автором, що розглядає такий перелік елементів процесу стратегічного обліку: 1) облік; 2) стратегічний аналіз; 3) стратегічне планування; 4) стратегічний контроль [9]. Цей автор характеризує стратегічний облік «...як напрямок управлінського обліку, в рамках якого формується інформаційне забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень».

Проведені дослідження праць вітчизняних науковців дозволили визначити стратегічний управлінський облік як систему обліку, що забезпечує збирання, трансформацію, аналіз та передачу керівництву підприємства своєчасної та релевантної фінансової і нефінансової інформації, необхідної для стратегічного управління.

Перелік завдань, які можуть бути вирішені на підприємствах за допомогою системи стратегічного управлінського обліку, свідчить про необхідність інтеграції даного виду обліку в облікову систему підприємств:

- стратегічне планування (розробка цілей і стратегічних планів підприємства);
- стратегічна діагностика (дозволяє оцінити ефективність стратегії підприємства, зрозуміти стратегічну позицію підприємства в кожному з напрямків його діяльності, оцінити сильні і слабкі сигнали, що надходять із внутрішнього і зовнішнього середовищ);
- стратегічний контроль (визначення основних підконтрольних показників відповідно до стратегічних цілей, порівняння планових і фактичних значень підконтрольних показників з метою виявлення причин та наслідків даних відхилень);
- аналіз економічної ефективності стратегічних управлінських рішень (особливо інновацій і інвестицій).

Зазначені завдання обумовлюють такі функції стратегічного управлінського обліку, як інформаційна (забезпечення інформацією, необхідною для прийняття стратегічних управлінських рішень), прогнозна (складання стратегічних планів), аналітична (аналіз прогнозних та фактичних результа-

тів), контрольна (перевірка результатів діяльності підрозділів і підприємства в цілому в досягненні поставленої мети).

Предметом стратегічного управлінського обліку є господарська діяльність підприємств та інших суб'єктів ринку. Об'єкти стратегічного обліку розглядають як внутрішні на підприємстві: фінансові та виробничі ресурси, фінансово-господарські процеси і результати діяльності [4]. Більш повний їх перелік запропоновано іншим автором: окремі види та напрями діяльності підприємства, центри відповідальності, бюджети та довгострокові плани, зовнішнє середовище [5].

Користувачами інформації стратегічного управлінського обліку є вище керівництво підприємства (правління, президент, генеральний директор, директори) і менеджери центрів відповідальності (керівники підрозділів, департаментів, відділів). При цьому керівникам вищого рівня управління інформація управлінського обліку потрібна для визначення стратегії діяльності підприємства, прийняття стратегічних рішень та їх моніторингу, керівникам нижчих рівнів – для поетапної реалізації стратегії.

Система стратегічного управлінського обліку буде успішно виконувати свої функції, якщо будуть дотримані такі принципи його ведення:

- цілеспрямованість (наявність та розуміння головної загальної цілі підприємства консолідує зусилля працівників підприємства для досягнення результату);
- систематичність (довгострокова відданість цілям та завданням стратегічного управлінського обліку, що повинно стати органічним елементом корпоративної культури підприємства) [3];
- системність – передбачає встановлення між структурними елементами інформаційної системи підприємства (виробничим, фінансовим, статистичним, управлінським, стратегічним управлінським обліком) зв'язків, які забезпечують цілісність його функціонування, а також встановлення зв'язків між обліковими системами і системою управління в рамках формування інформаційних запитів та їх задоволення;
- актуальність (система обліку повинна негайно реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі, які можуть негативно вплинути на досягнення стратегічних цілей, та своєчасно розробляти заходи щодо відповідного коригування встановлених стратегій розвитку);
- ефективність (полягає в раціональному співвідношенні між витратами на створення системи стратегічного управлінського обліку та ефектом, який отриманий завдяки її функціонуванню).

Методи стратегічного управлінського обліку дозволяють обробити і представити в зручному для сприйняття вигляді стратегічну інформацію, отриману із зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. До них можна віднести: методи стратегічного ціноутворення та калькулювання (AB-costing, LC-costing, JLT-costing, target-costing, калькулювання на основі ланцюга цінностей, PFC-калькулювання), методи стратегічного позиціонування, система збалансованих показників (BSC), методи стратегічного (SWOT-аналіз, GAP-аналіз, CVP-аналіз, аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, аналіз прибутковості за споживачами, продуктами, бізнес-процесами тощо) та системного аналізу, модель доданої вартості (EVA), відстеження

необхідності зміни стратегії, формування сигнальних індикаторів для виявлення проблем та інші.

Впорядкування теоретичних основ організації стратегічного управлінського обліку спонукає до подальшої розробки методики і організації побудови системи стратегічного обліку на підприємстві.

Так, наприклад, потрібно визначити перелік первинних документів, які містять необроблену стратегічну інформацію, їх форми, відповідальних за їх складання. До первинних документів стратегічного управлінського обліку можна віднести наступні: анкети для опитування експертів (під час застосування методу експертного опитування), картки статистичних спостережень за динамікою певного показника (метод екстраполяції трендів) тощо.

Регістри стратегічного обліку призначенні для зведення показників із первинних документів та їх інтерпретації. Склад реєстрів залежить від методів калькулювання з метою стратегічного управління, методів стратегічного аналізу та контролю, системи стратегічних планів і може містити наступні документи: відомість (карта) збалансованих показників (необхідна для уточнення стратегії і доведення її до всіх ланок управління, дає повну картину діяльності організаційної одиниці: підрозділу або стратегічної одиниці бізнесу), відомість (картка) обліку витрат життєвого циклу продукції (для здійснення калькулювання життєвого циклу), матриці PEST-аналізу, SWOT-аналізу, БКГ, Мак-Кінсі, Shell/DPM, «товар-ринок» тощо; огляди періодичної літератури.

Обрана стратегія має бути оформлена у вигляді стратегічного плану з чітко визначеними підконтрольними показниками, що дозволить протягом періоду реалізації стратегії проводити стратегічний аналіз і контроль. Їхні результати потрібно представляти у формах стратегічної управлінської звітності, наприклад: звіт-оцінка виконання на основі калькулювання вдосконалень, звіт-оцінка виконання стратегічних планів, стратегічний баланс тощо.

Висновки

Система стратегічного управлінського обліку є основною складовою інформаційної бази для стратегічного контр-

олінгу і стратегічного менеджменту відповідно. Своєчасно одержана релевантна і достовірна інформація дасть змогу підприємству отримати конкурентні переваги; підвищити ефективність реалізації тактики і стратегії розвитку підприємства; підтримати потенціал успіху підприємства.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електрон. ресурс]: Закон України від 16.07.99 №996–XIV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Семанюк В.З. Облік для стратегічного управління: проблеми теоретичної концептуалізації / В.З. Семанюк // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [зб. наукових праць] / Відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 236–241.
3. Легенчук С.Ф. Проблеми розвитку стратегічного обліку в Україні / С.Ф. Легенчук // Бухгалтерський облік, економічний аналіз та контроль в умовах формування і розвитку сучасних концепцій управління: тези виступів XII Міжнар. наук. конф. – Житомир: ЖДТУ, 2013. – 388 с. – С. 224.
4. Плікус І.Й. Стратегічний облік як інструмент стратегічного управління підприємством / І.Й. Плікус // Журнал «Вісник Української академії банківської справи». – Суми, 2002. – № 12. – С. 94–95.
5. Шевчук В.Р. Стратегічний управлінський облік: навч. посібн. / В. Шевчук; за ред. О.М. Ковалюка. – К.: Алерта, 2009. – 176 с.
6. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): [монографія] / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2006. – 334 с.
7. Шайкан А.В. Бухгалтерський облік в аспекті стратегічного управління промисловим підприємством [Текст]: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 / Шайкан А.В.; Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К., 2009. – 33 с.
8. Фатенок-Ткачук А.О. Стратегічний облік у системі управління підприємством / А.О. Фатенок-Ткачук, К.П. Замойська. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2012_721/46.pdf.
9. Яхкінд В.П. Теоретико-методичні засади формування стратегічної інформації / В.П. Яхкінд // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії – 2014. – №2 (33). – С. 241–246.

УДК 553.042.622.3

А.В. БОДЮК,

к.е.н., с.н.с., в.о. завідувача кафедри, Київський університет управління та підприємництва

Вартісно-ресурсні аспекти господарського використання урану

Досліджено природно-товарознавчі характеристики, дано обґрунтування теоретичним розробкам, вартісно-ресурсним оцінкам, приведено ряд визначень для формування понятійного апарату фіскальної геології урану та уранової руди.

Ключові слова: надра, уран, мінерали, руди, родовище, геологія, ізотопи, ресурси, показники вартості.

А.В. БОДЮК,

к.э.н., с.н.с., и.о. зав. кафедрой, Киевский университет управления и предпринимательства

Стоимостно-ресурсные аспекты хозяйственного использования урана

Исследованы естественно-товароведческие характеристики, дано обоснование теоретическим разработкам, стоимостно-ресурсным оценкам, приведен ряд определений для формирования понятийного аппарата фискальной геологии урана и урановой руды.

Ключевые слова: недра, уран, минералы, руды, месторождение, геология, изотопы, ресурсы, показатели стоимости.